3. SINIF · TÜRKÇE · SÖZ VARLIĞI

Söz Varlığı

Kelimelerin anlam dünyası: eş anlamlı, zıt anlamlı ve eş sesli kelimeler; gerçek ve mecaz anlam; deyimler, atasözleri; gerçek ve hayali unsurlar.

🎯 Bu konuda neler öğreneceğim?

- ✓ Eş anlamlı ve zıt anlamlı kelimeleri bulur, cümlede kullanırım.
- ✓ Eş sesli kelimelerin farklı anlamlarını cümleden anlarım.
- ✓ Kelimenin gerçek ve mecaz anlamını ayırt ederim.
- ✓ Deyim ve atasözlerini tanır, anlamlarını açıklarım.
- ✓ Metindeki gerçek ve hayali unsurları ayırt ederim.

1 Eş Anlamlı (Anlamdaş) Kelimeler

Yazılışları **farklı**, anlamları **aynı** ya da çok yakın olan kelimelere **eş anlamlı kelimeler** denir.

Kelime	Eş anlamlısı	Kelime	Eş anlamlısı
okul	mektep	misafir	konuk
yıl	sene	hediye	armağan
siyah	kara	cevap	yanıt
öğrenci	talebe	doktor	hekim
ırmak	nehir	doğa	tabiat
neden	sebep	sınav	imtihan

✏️ **Cümlede**

Bu **yıl** üçüncü sınıfa başladım. = Bu **sene** üçüncü sınıfa başladım.

Eş anlamlı kelime yerine konunca cümlenin anlamı **değişmez**.

2 Zıt (Karşıt) Anlamlı Kelimeler

Anlamca birbirinin **tam tersi** olan kelimelere **zıt anlamlı kelimeler** denir.

sıcak ↔ soğuk | **gece ↔ gündüz** | **aç ↔ tok** | **ağır ↔ hafif** | **erken ↔ geç**

kolay ↔ zor | **ıslak ↔ kuru** | **girmek ↔ çıkmak** | **gülmek ↔ ağlamak**

⚠️ **Dikkat!**

Bir kelimenin **olumsuzu** onun zıt anlamlısı değildir. *gelmek – gelmemek* zıt anlamlı değildir; *gelmek – gitmek* zıt anlamlıdır. *güzel – güzel değil* değil, *güzel – çirkin* zıt anlamlıdır.

3 Eş Sesli (Sesteş) Kelimeler

Yazılışları ve okunuşları **aynı**, anlamları **farklı** olan kelimelere **eş sesli kelimeler** denir. Hangi anlamda kullanıldığını cümleden anlarız.

Kelime	1. anlamı	2. anlamı
yüz	Yüzünü yıkadı. (surat)	Yüz sayfalık kitap. (100)
gül	Bahçede güller açtı. (çiçek)	Fıkraya çok gül. (gülmek)
yaz	Yazın denize gittik. (mevsim)	Adını deftere yaz. (yazmak)
çay	Dedem çay içti. (içecek)	Köyün yanından bir çay akıyor. (küçük akarsu)
dolu	Dolu tarlaya zarar verdi. (buz yağışı)	Bardak su dolu. (boş olmayan)
ekmek	Fırından ekmek aldık. (yiyecek)	Tarlaya buğday ekmek. (tohum ekmek)

4 Gerçek Anlam ve Mecaz Anlam

Bir kelimenin akla ilk gelen anlamına **gerçek anlam**, gerçek anlamından uzaklaşarak kazandığı yeni anlama **mecaz anlam** denir.

Gerçek anlam	Mecaz anlam
Bu pasta çok **tatlı**.	Kardeşim çok **tatlı** bir çocuk. (sevimli)
Çanta çok **ağır**dı.	Bana **ağır** sözler söyledi. (kırıcı)
Bardak yere düşüp **kırıldı**.	Arkadaşımın kalbini **kırdım**. (üzdüm)
Soğuk suyla yüzümü yıkadım.	Bize çok **soğuk** davrandı. (ilgisiz)

5 Deyimler ve Atasözleri

📌 **Farkları**

- **Deyim:** Genellikle mecaz anlamlı, kalıplaşmış söz grubudur; bir durumu çekici biçimde anlatır. *kulak vermek* (dikkatle dinlemek), *göz atmak* (kısaca bakmak), *etekleri zil çalmak* (çok sevinmek).
- **Atasözü:** Atalarımızın uzun deneyimlerle söylediği, **öğüt veren** kalıplaşmış sözlerdir. *Damlaya damlaya göl olur. Bugünün işini yarına bırakma.*

💡 **Biliyor musun?**

Yüzlerce deyim ve atasözünü resimli örneklerle öğrenmek için **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü** sayfamıza göz at.

6 Gerçek ve Hayali Unsurlar

Gerçek unsurlar günlük hayatta karşılaşabileceğimiz varlık ve olaylardır. **Hayali unsurlar** ise gerçek hayatta olmayan, hayal gücüyle oluşturulan varlık ve olaylardır.

Gerçek	Hayali
Bir çocuk parkta salıncakta sallandı.	Ejderha ağzından ateş püskürterek uçtu.
Annem markete gidip ekmek aldı.	Konuşan kedi, sihirli değneğiyle kayboldu.

Adı Soyadı: ..... Sınıfı: ..... Tarih: ...../...../20.....

3. SINIF TÜRKÇE · ÇALIŞMA KÂĞIDI

Söz Varlığı

1. Kelimelerin eş anlamlısını işaretleyiniz.

1) “sene” kelimesinin eş anlamlısı hangisidir?

a) ay **b)** gün **c)** yıl **d)** saat

2) “kara” (renk) kelimesinin eş anlamlısı hangisidir?

a) beyaz **b)** kırmızı **c)** siyah **d)** mavi

3) “mektep” kelimesinin eş anlamlısı hangisidir?

a) okul **b)** hastane **c)** bahçe **d)** ev

4) “cevap” kelimesinin eş anlamlısı hangisidir?

a) soru **b)** söz **c)** yanıt **d)** ses

5) “Konuğumuz akşam yemeğine kalacak.” cümlesindeki “konuk” kelimesinin eş anlamlısı hangisidir?

a) akraba **b)** misafir **c)** arkadaş **d)** komşu

6) “Doktor, hastayı dikkatle muayene etti.” cümlesinde “doktor” yerine hangisi gelirse anlam değişmez?

a) hemşire **b)** hasta **c)** hekim **d)** eczacı

2. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) “sıcak” kelimesinin zıt anlamlısı hangisidir?

a) soğuk **b)** ılık **c)** nemli **d)** kuru

2) “tok” kelimesinin zıt anlamlısı hangisidir?

a) hasta **b)** mutlu **c)** yorgun **d)** aç

3) “erken” kelimesinin zıt anlamlısı hangisidir?

a) yakın **b)** geç **c)** sabah **d)** hızlı

4) Hangi kelime çifti **zıt anlamlı değildir**?

a) girmek – çıkmak **b)** gelmek – gelmemek **c)** gelmek – gitmek **d)** açmak – kapamak

5) “Bu soru çok **kolay**dı.” cümlesindeki kelimenin zıt anlamlısıyla cümle nasıl olur?

a) Bu soru çok uzundu. **b)** Bu soru çok basitti. **c)** Bu soru kolay değildi. **d)** Bu soru çok zordu.

3. Cümlelerdeki koyu yazılı kelimeleri anlamlarıyla eşleştiriniz.

1) **Yüzünü** soğuk suyla yıkadı.	( )	**A)** bir mevsim
2) Kitabım **yüz** sayfa.	( )	**B)** kalemle yazmak
3) Havuzda sakin sakin **yüz**.	( )	**C)** surat
4) **Yazın** denize gittik.	( )	**D)** 100 sayısı
5) Adını tahtaya **yaz**.	( )	**E)** suda ilerle

4. Cümleleri koyu kelimenin anlamına göre tabloya yazınız.

Bu pasta çok tatlı. · Kardeşim çok tatlı bir çocuk. · Çanta çok ağırdı. · Bana ağır sözler söyledi. · Bardak yere düşüp kırıldı. · Arkadaşımın kalbini kırdım. · Soğuk suyla yüzümü yıkadım. · Bize çok soğuk davrandı.

Gerçek anlam	Mecaz anlam

5. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1) "Öğretmenin anlattıklarına kulak verdim." cümlesindeki "kulak vermek" deyiminin anlamı nedir?

a) Kulaklarını kapatmak **b)** Kulağı ağrımak **c)** Dikkatle dinlemek
d) Kulağını birine uzatmak

2) "Damlaya damlaya göl olur." atasözü ne anlatmaktadır?

a) Göller yağmurla dolmaz. **b)** Suyu israf etmemeliyiz.
c) Yağmur çok yağarsa göl oluşur. **d)** Küçük birikimler zamanla büyür.

3) Aşağıdakilerden hangisi bir **atasözüdür**?

a) Bugünün işini yarına bırakma. **b)** göz atmak **c)** kulak vermek
d) etekleri zil çalmak

4) Karnesini alınca etekleri zil çaldı. Bu cümlede çocuk nasıl hissetmiştir?

a) Çok yorulmuştur. **b)** Çok sevinmiştir. **c)** Çok korkmuştur. **d)** Çok üzülmüştür.

6. Cümleleri gerçek ve hayali olarak ayırınız.

Bir çocuk parkta salıncakta sallandı. · Ejderha ağzından ateş püskürterek uçtu. · Annem markete gidip ekmek aldı. · Konuşan kedi sihirli değneğiyle kayboldu. · Öğrenciler teneffüste top oynadı. · Dev, tek adımda dağı aştı.

Gerçek	Hayali

7. Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

1) “gül” kelimesini iki farklı anlamda kullanarak iki cümle yazınız.

2) “tatlı” kelimesini mecaz anlamda kullanarak bir cümle yazınız.

3) Bildiğiniz bir atasözünü yazıp ne anlattığını açıklayınız.

🔑 Cevap Anahtarı

1. 1) c 2) c 3) a 4) c 5) b 6) c

2. 1) a 2) d 3) b 4) b 5) d

3. 1-C 2-D 3-E 4-A 5-B

4. Gerçek anlam: Bu pasta çok **tatlı**., Çanta çok **ağır**dı., Bardak yere düşüp **kırıldı**., **Soğuk** suyla yüzümü yıkadım. Mecaz anlam: Kardeşim çok **tatlı** bir çocuk., Bana **ağır** sözler söyledi., Arkadaşımın kalbini **kırdım**., Bize çok **soğuk** davrandı.

5. 1) c 2) d 3) a 4) b

6. Gerçek: Bir çocuk parkta salıncakta sallandı., Annem markete gidip ekmek aldı., Öğrenciler teneffüste top oynadı. Hayali: Ejderha ağzından ateş püskürterek uçtu., Konuşan kedi sihirli değneğiyle kayboldu., Dev, tek adımda dağı aştı.

Dijital Öğretmen · Hasan Tutuş